

Şekil 3. KKDP Ana Paneli

1. Tanılama Paneli

Derlem oluşturmanın ilk aşaması derlem dilbilim ilke ve yöntemleri doğrultusunda tabakaların belirlenmesi, metin seçimi ve bunların sayısallaştırılması başlıkları altında haritalandırılabilir. Tabakaların belirlenmesi, metin seçimi ve sayısallaştırma aşamasını önceleyen başka bir durum ise araştırma sorularıdır. Oluşturulacak derlem için var olan araştırma soruları çerçevesinde neleri metadata olarak belirleyeceğimiz konusu önem taşımaktadır. Bu durum derlemde metadaların raporlanma aşamasında derlemde neyi yapılandırırsak onu rapor olarak alabileceğimiz temelinde düşünülmelidir.

Bu anlamda oluşturulacak derlem, araştırmacının temel birtakım yapılandırmalarının (yazar adı, eser adı, metin türü, yayın yılı, yazar cinsiyeti vb.) yanı sıra bazı özel yapılandırmaları da yapabilmeye olanak sağlamaktadır. Araştırmacı söz konusu temel yapılandırmalar dışında araştırma sorularına bağlı istediği genişlikte birtakım metadataları (örneğin: yazının yetiştiği çevre, etkilendiği diğer yazarlar, yazarın dünya görüşü vb.) sistemde girişi yapılan metinlere **Metadata Tanılama** paneli üzerinden ekleyebilmektedir. Sistem araştırmacının araştırma sorularına bağlı olarak esnek bir yapıyla bu olanağı sunabilmektedir. (Şekil 4).

Bu panel üzerinden ayrıca **Tabaka Tanılama**, derlemde yer alan tabakaların belirlenmesine karşılık gelmektedir. Yine bu tanılama işlemi araştırma sorularına bağlı olarak oluşturulacak bir derlemin varlığına işaret etmektedir. Bu yapılandırma da esnek bir arayüzle araştırmacının kullanımına sunulmaktadır.

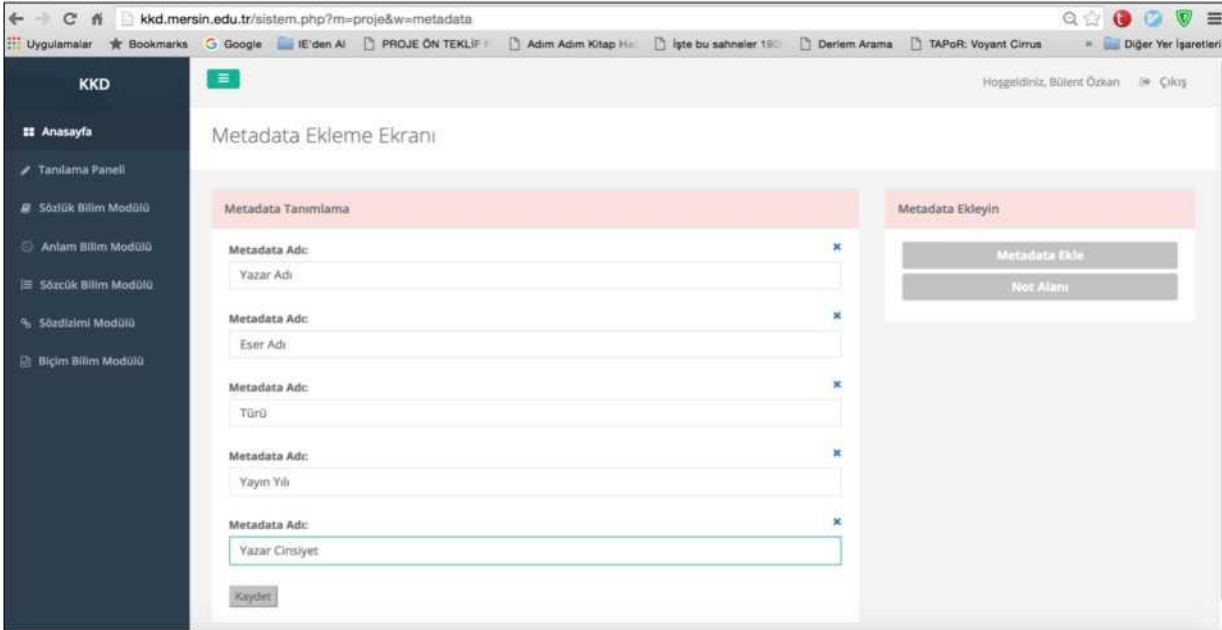

Şekil 4. Tanılama Paneli işlem aşamaları

Tanılama panelinde Metadeta Tanılama ve Tabaka Tanılama'nın ardından gelen aşama derleme yer alacak metinlerin sisteme yüklendiği Metin Girişi aşamasıdır. Bu aşamada derleme girişi yapılacak metinlerin belirlenmiş metadataları ve tabakaları doğrultusunda metinler sisteme yüklenebilmektedir. Yüklenen metinlerin özet bir istatistik bilgisi de derlem oluşturulduktan sonra araştırmacılara İstatistik Sayfası aracılığıyla ayrı bir arayüzle sunulmaktadır. Oluşturulan istatistik sayfası üzerinden araştırmacının isteği doğrultusunda birtakım farklı hesaplamalar (okunabilirlik vb.) yapılabilmektedir. Söz konusu aşamaların ayrıntısı ise aşağıda sunulmuştur:

1.1. Metadeta Tanılama

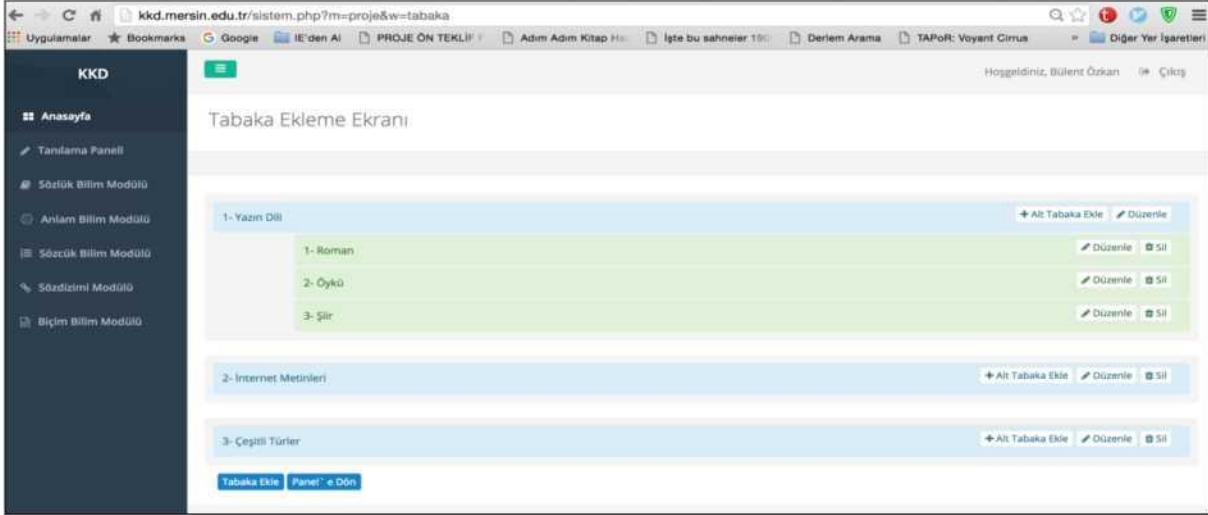
Metadatalar, üstveri olarak da adlandırılan *metin adı*, *yazar adı*, *yayın yılı*, *ilk yayın tarihi*, *son basım tarihi*, *yazarın cinsiyeti*, *metin cümle sayısı*, *farklı ve aynı cümle sayısı* vb. sistem üzerinden araştırma sorularına göre biçimlendirilebilen veri girişlerine karşılık gelmektedir. Bu aşamada araştırmacı söz konusu metadataları araştırma sorularına göre esnek olarak yapılandırılabilmektedir (Şekil 5).

Şekil 5. Metadeta ekleme arayüzü

1.2. Tabaka Tanılama

Derlemler araştırma sorularına bağlı olarak dilin çeşitli kullanım katmanlarını içerebilmektedir. Bir derlemde yer alacak tabakalar derlemin ne amaçla kullanılacağına bağlı olarak belirlenmektedir. Örneğin, Şekil 6'da görüldüğü gibi Yazın Dili, İnternet Metinleri, Çeşitli Türler olarak belirlenen bir tabakalama yapılabileceği gibi, Türkçede öykü türü üzerine inceleme yapacak bir araştırmacı, dönemlere göre (1923-1940'lı yıllar, 1941-1960'lı yıllar gibi) bir tabakalandırma da yapabilir. Burada belirleyici olan sistemin gerçekte ana ruhunu oluşturan esnek bir yapının araştırmacılara sunulmuş olmasıdır.

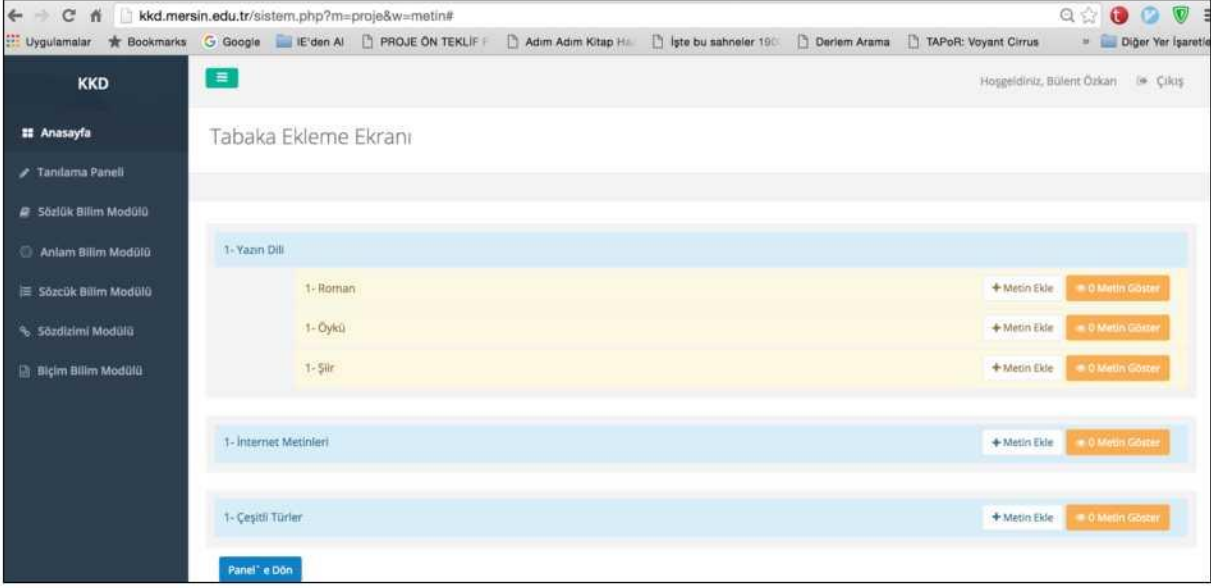

Şekil 6. Tabaka ekleme arayüzü

Şekil 6'da da görüleceği gibi esnek arayüzle söz konusu tüm işlemler sistem üzerinden yürütülebilmekte ana ve alt tabakalar eklenip gerektiğinde silinebilmekte, yeniden düzenlenebilmektedir.

1.3. Metin Girişi

Metin girişi, tanılama panelinde metadata tanılama ve tabaka tanımlama aşamasından sonra gelmektedir. Bu arayüzde belirlenen tabakalara ve alt tabakalara ait metinlerin girişleri yapılabilmektedir (Şekil 7). Ayrıca söz konusu arayüzde **Metin Ekle** sekmesinde ilgili tabakaya ait metin girişleri yapılabildiği gibi, metin girişi yapıldıktan sonra **metin göster** sekmesiyle giriş yapılan metinler metadata bilgileriyle görüntülenebilmekte, bu metadatalar düzenlenebilmektedir.

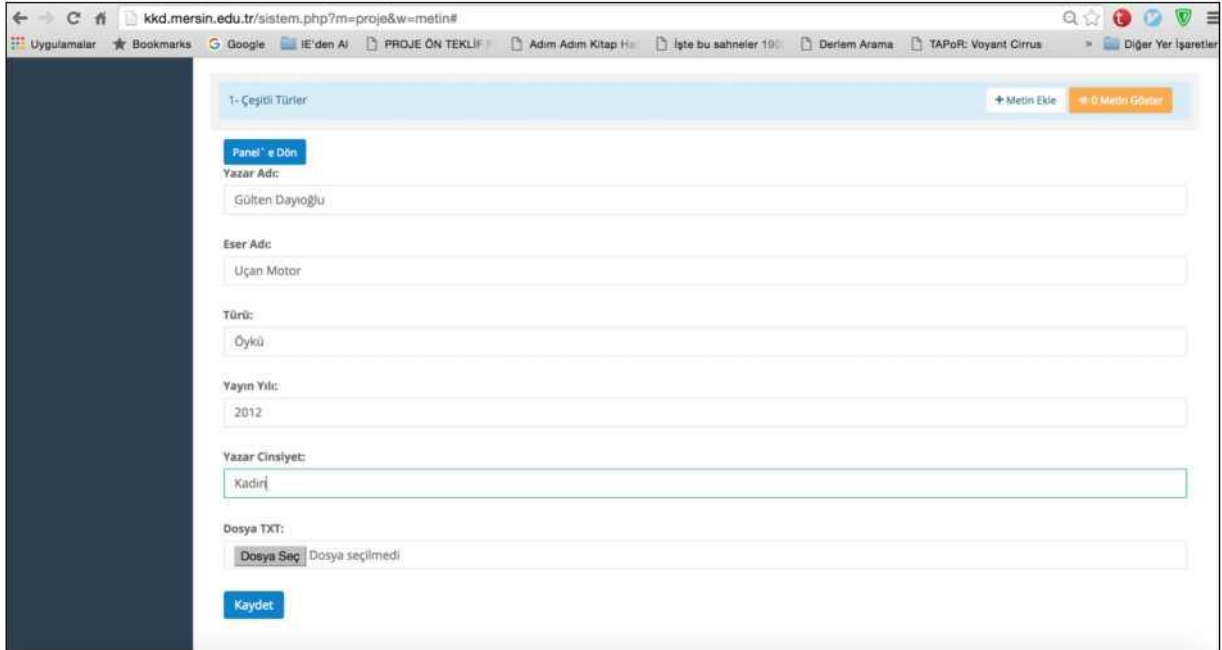

Şekil 7. Tabaka görüntüleme arayüzü

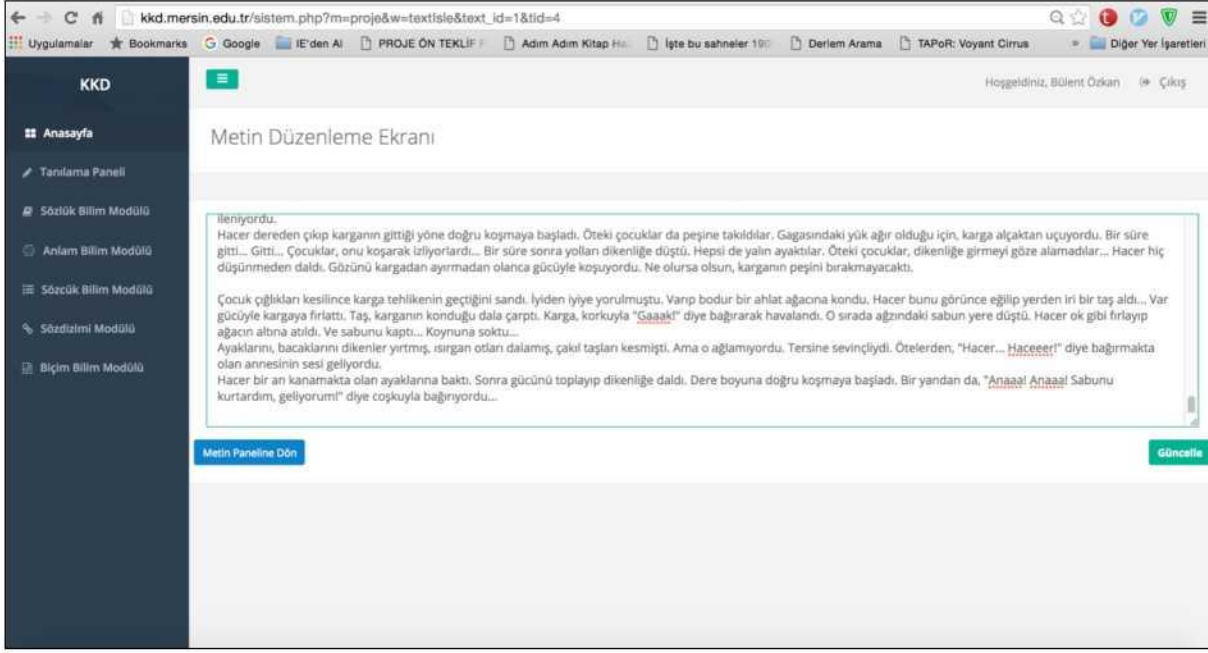
Şekil 8'de görüldüğü gibi, girişi yapılacak metinlerin belirlenmiş metadatalarının girişi metin girişi aşamasında gerçekleştirilebilmektedir. Bu arayüzde UTF-8 biçimli metin dosyaları sisteme yüklenebilmektedir (Şekil 8).

Metinler yüklendiğinde, sistem, metinleri anlık olarak sözbirimleştirmekte, tümcelere ayırmakta, sözbirimlerin biçimbirimsel çözümlenmeleri yapılmakta ve metadatalarla birlikte veri tabanı kaydını oluşturulmaktadır. Biçimbirimsel çözümlenme için proje danışmanı Oflazer'in geliştirdiği biçimbirimel çözümlenme aracı kullanılmaktadır.

Şekil 9'da ise metinlerin derlem kaydı görüntülenebilmektedir. Şekil 9'daki arayüzde gerektiğinde metinler kontrol edilebilmekte ve güncellenebilmektedir. Bu güncellemeler yazım hatalarını düzenleme imkanını kullanıcıya sunmaktadır.

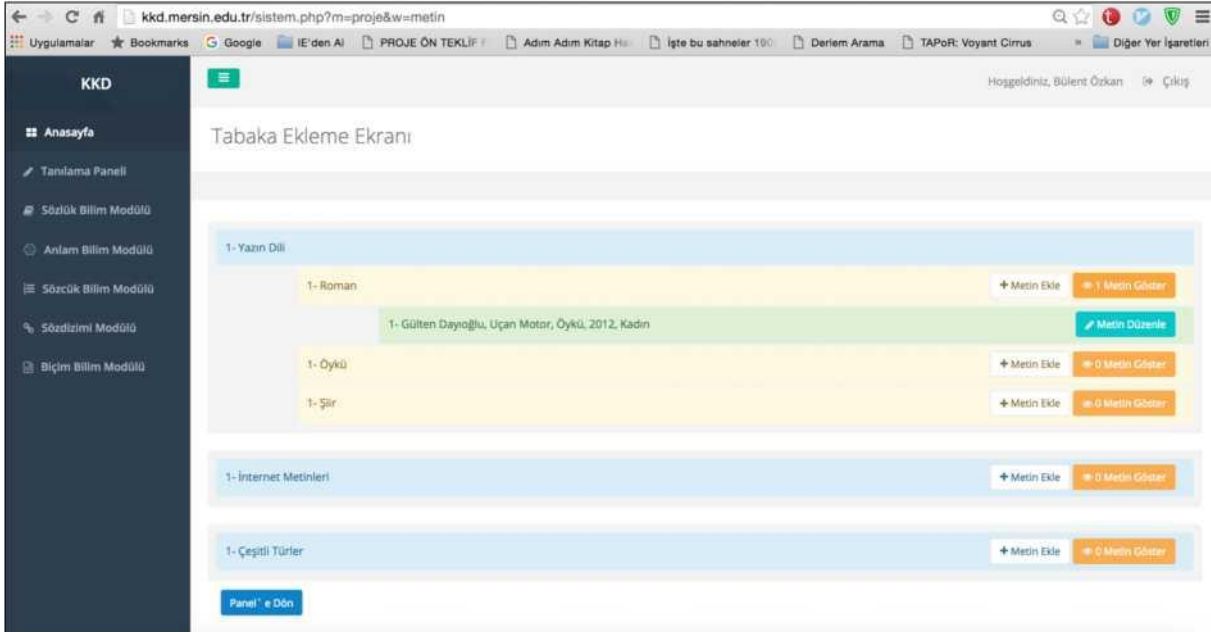

Şekil 8. Metin metadata girişi

Şekil 9. Metin düzenleme/güncelleme ekranı

Tüm bu aşamaların ardından eklenen metinlerin görüntülediği ve başka bir arayüzden kullanıcının gerekli güncelleme ve düzenlemeleri yapabileceği, oluşturulan derlemin ayrıntılarının görülebileceği bir arayüz kullanıcıya sunulmaktadır (Şekil 10).

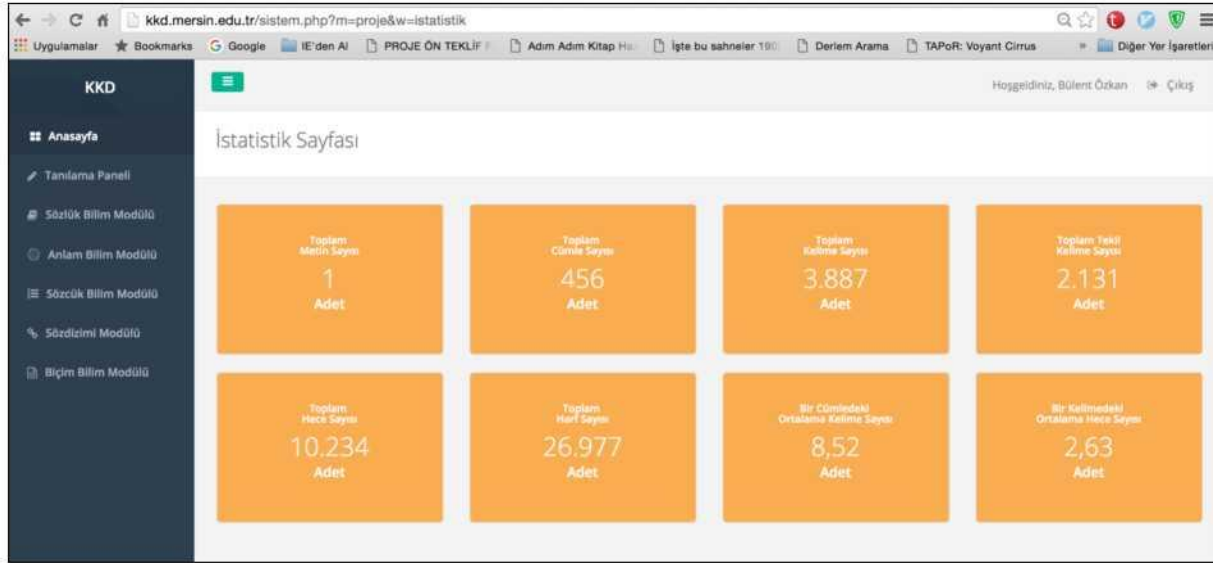
Şekil 10. Eklenen metinlerin kayıt/kontrollar arayüzü

Bu aşamadan sonra basit bir arayüzle (ki isteğe bağlı olarak girişi yapılan metinlerin diğer istatistikleri de eklenebilir) girişi yapılan metinlere ait sayısal verileri araştırmacıya sunulabilmektedir.

1.4. İstatistik Sayfası

İstatistik Sayfası, girişi yapılan metinlere ait *toplam metin sayısı*, *toplam cümle sayısı*, *toplam kelime sayısı*, *toplam tekik kelime sayısı*, *toplam hecesayısı* gibi bir takım temel/basit sayısal

verileri araştırmacıya sunabilmektedir (Şekil 11). Bu istatistik bilgisi kullanıcının isteğine bağlı olarak düzenlenebilmekte, ekleme ve çıkarmalar yapılabilmektedir.

Şekil 11. İstatistik sayfası

Özetle, Tanılama Paneli, oluşturulmasına karar verilen derlem için metadata tanılamalarını, derlemin tabaka tanılamalarını, derlemde yer alan metinlerin girişlerinin gerçekleştirilmesinin ardından oluşturulan derlemin temel/basit düzeyde istatistik bilgilerini sunan ilk aşamadır. Bu aşamanın ardından oluşturulan derlem üzerinden diğer modüllere geçilebilmektedir. Bu modüllerden ilki Sözlük Bilim Modülü'dür.